

Nr 15.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1946 kl. 2 em.

*Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande över motion om
framläggande av en plan för utveckling och inriktning av lan-
dets produktiva resurser m. m.*

I motion nr 296 har herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* hemställt, dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att så snart ske kan och senast vid 1947 års lagtima riksdag en plan framlägges för utvecklingen och inriktningen av landets produktiva resurser, i vilken samhällsekonomiska plan den direkta statsbudgeten ingår som en reglerande och balanserande faktor, samt att i fortsättningen regelbundet framläggas dylika planer, dels ock att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förslag angående inrättande av ett permanent statligt planeringsverk eller planeringsinstitut för uppgörande av de nödvändiga planerna och prognoserna för samhällsekonomiens utveckling.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från konjunkturinstitutet, industriförbundet, Kooperativa förbundet (KF), landsorganisationen (LO), lantbruksförbundet och Riksförbundet landsbygdens folk (RLF). Samtliga de hörda organisationerna avstyrka motionen.

Konjunkturinstitutet yttrar sig icke om den politiska och organisatoriska frågan men ifrågasätter lämpligheten av att konjunkturinstitutet skulle inlemmas i ett eventuellt planeringsverk. Institutet anser, att en klar boskillnad bör göras mellan institutet såsom fristående vetenskaplig forskningsinstitution och den planering, som från politiska premisser verkställas av andra statliga instanser, vilket icke kan hindra, att institutet bör ha att verkställa en del av de utredningar på vilka planeringen måste grundas.

Industriförbundet framhåller att vårt land icke är någon isolerad ekonomisk enhet med obegränsade möjligheter till autonom långsiktig planeringspolitik. En generalplanering för flerårsperioder är därför praktiskt ogenomförbar. Erforderlig statlig konjunkturpolitisk och kortsiktig ekonomisk planering bör kunna utformas inom ramen av den förefintliga förvaltningsorganisationen.

KF påpekar att det utmärkande för vårt folkhushåll är dess stora beroende av världsmarknaden, vilket bl. a. visas av att exportkvoten före kriget uppgick till mellan $\frac{1}{4}$ och $\frac{1}{3}$. Eftersom exportindustrierna alltid komma att beröras av växlingarna på världsmarknaden, är det betydelsefullt, att det inre produktionsprogrammet inte bara göres omfattande utan också elastiskt. En i detalj utarbetad plan för produktionslivet i ett högindustrialiserat och av världsmarknaden beroende folkhushåll innebär i sig själv en bundenhet, som är ägnad att motverka i

stället för att främja effektiv beredskap mot en utifrån kommande ekonomisk kris. Inte ens den mest omsorgsfulla planering av ett lands produktionsliv kan förutse, när en från världsmarknaden kommande kris kan bryta ut eller av hur lång varaktighet den kommer att bli. Åtgärder för att möta nedgång i sysselsättningen inom exportindustrierna äro visserligen nödvändiga i varje krisbekämpande program, men de torde bli mera verksamma, om de kunna lämpas efter läget än om de ingå i ett på lång sikt bundet investeringsprogram. Att sätta sin lit till väsentligen en expansion av den inhemska efterfrågan för övervinnande av en depression torde få anses som ett betydligt sämre hjälpmedel i en krissituation än en politik, som tar sikte på att snabbt och smidigt flytta investeringarna från det ena till det andra området.

LO anser, att kravet på en långsiktig planering av samhällsekonomien bör tillgodoses och att årliga prognoser och planer ha ett visst berättigande, varför de i varje års budget förefintliga prognoserna borde erhålla en fastare utformning. Dylika planer och prognoser få emellertid icke göras alltför detaljerade och torde i allmänhet böra uppgöras med breda marginaler. Enligt LO:s mening föreligga för närvarande icke förutsättningar för en detaljerad långtidsplanering för hela näringslivet. Det ifrågasatta planeringsverket synes ej heller vara ett lämpligt organ för den mera begränsade uppgiften att planlägga verksamheten inom vissa områden. Det måste bli ett jätteämbetsverk, som skulle leda till administrativa otympligheter. Effekten skulle minska och byråkratiseringen växa, om allt skulle dragas samman till ett enda allomfattande planeringsverk. Däremot anser LO det angeläget, att investeringsverksamheten inom skilda områden bättre koordineras, vilket förutsätter erforderliga resurser och utredningsorgan. Ett eller flera permanenta samhällliga organ böra dessutom tillskapas, som äro kapabla att handlägga de stora strukturrationaliseringsfrågor, som äro till finnas inom avsevärda delar av näringslivet.

Lantbruksförbundet kan icke finna, att förverkligande av det i motionen framförda önskemålet skulle för jordbrukets del medföra några fördelar, som skulle kunna uppväga olägenheterna.

RLF har uppfattningen, att "planeringskommissionens" arbete först bör bli föremål för ytterligare prövning och analys och att man för jordbrukets del bör avvakta de förslag, som komma att framläggas av 1942 års jordbruksutredning, innan mera konkreta projekt utformas.

Utskottet hyser för sin del visserligen den uppfattningen, att en planering i stort för utnyttjande av landets produktiva resurser bör vara av värde för alla parter men att detta syfte kan nås på betydligt enklare sätt än som i motionen föreslagits. Det får nämligen anses helt uteslutet att i ett samhälle som vårt, som är i så hög grad beroende av världsmarknaden för avsättning av framställda produkter, göra upp detaljerade flerårsplaner, vilka skulle kunna garantera både fullständig, effektiv och jämn sysselsättning inom alla delar av näringslivet. Det synes i stället vara angeläget, att planeringen göres så, att man så effektivt som

möjligt kan motverka ogynnsamma inflytelser utifrån och i vid omfattning lämpa de åtgärder, som behöva vidtagas, efter lägligheten.

Utskottet vill för sin del uttala, att det kan vara önskvärt, att de årliga prognoser, som redan nu regelmässigt ges, måtte om möjligt få en fastare utformning och att det på vissa områden föreligger behov av rationalisering i strukturellt hänseende, därvid även samhällets medverkan kan visa sig erforderlig. Därav följer emellertid icke, såvitt utskottet kan finna, att ett planeringsverk, sådant som i motionen föreslagits, härvid skulle kunna verksamt bidra. Det förefaller utskottet mera ändamålsenligt, om statsmakterna i samverkan med det enskilda näringslivet i stället fortsätta på de vägar, som redan beträffs, och i görligaste mån söka bringa samstämmighet mellan enskilda och samhälleliga åtgärder för vinnande av en jämn och trygg utveckling.

Utskottet vill dessutom erinra om att riksdagen de senaste åren begärt utredning bl. a. om åtgärder mot landsbygdens avfolkning, om samhällsplanering och om befolknings- och näringsförhållandena i Sverige. I vart fall synas resultaten av dessa utredningar böra avvaktas, innan ytterligare åtgärder vidtagas.

Då utskottet av vad ovan framgår således icke kan finna, att ett bifall till motionen skulle medföra ökade förutsättningar för ett effektivt utnyttjande av landets produktiva resurser eller för ökad behovstillfredsställelse, får utskottet hemställa,

att motionen II:296 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 maj 1946.

På utskottets vägnar:

IVAR JANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 14.
